

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 19 – 2/2012.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/2_12/pk_hytonen_stranden-backa.pdf]

PÄÄKIRJOITUS

MERKITTÄVIÄ TEKSTEJÄ

Elina Hytönen ja Sofie Strandén-Backa

Vaikka Elore'n syksyn numero ei teemanumero olekaan, nyt käsillä olevassa lehdessä huomattavan moni teksti liittyy tavalla tai toisella tutkimusetiikkaan tai tutkimushistoriaan. Painavinta tutkimushistoriallista antia edustavat luonnollisesti eminentia-luennot, joiden merkeissä Suomen kansantietouden tutkijain seura juhlisti 75-vuotista taivaltaan tämän vuoden toukokuussa. Eminentialla viitattiin tilaisuuteen kutsuttujen luennoitsijoiden erinomaisuuteen ja keskeiseen asemaan kansantietouden tutkijoille tärkeiden tieteenalojen kehityksessä. Luennoissa heitä oli pyydetty pohtimaan folkloristiikan keskeisiä kysymyksiä omista pitkistä tutkijanurista nousevista näkökulmista. Eminentioiden pohdinnat keräsivät seminaariin monilukuisen yleisön. Tässä Elore'n numerossa professori Satu Apon, Aili Nenolan ja Seppo Knuutilan eminentia-luennot julkaistaan myös teksteinä. Näiden esitelmien lisäksi lukijat voivat tutustua SKTS:n nykyisen puheenjohtajan, Sinikka Vakimon Seuran historiaa valottavaan alustukseen ja Pekka Hakamiehen eminentia-luentoja pohtivaan kolumniin. Molemmat esiintyivät niin ikään 75-vuotisjuhlaseminaarissa.

Satu Apon esitelmä ”Satugenre kirjallisuudentutkimuksen ja folkloristiikan riitamaana” käsittelee hiljattain kansansatujen alkuperästä ja iästä käytyä tieteellistä kiistaa. Kiistan aloitti kirjallisuustieteilijä Ruth Bottigheimir, joka kyseenalaisti käsityksen kansansatujen katkeamattomasta, tuhatvuotisesta suullisesta historiasta. *Journal of American Folklore* antoi Bottigheimerin vastustajille kokonaisen teemanumeron käyttöönsä. Esitelmässään Apo erittelee keskustelussa käytettyjä argumentteja ja toteaa, että satujen ja tarinoiden historiasta keskusteltaessa on otettava huomioon myös kirjallisuuden vaikutus. Tämän lisäksi Apo peräänkuuluttaa menneen satututkimuksen uudelleenarvioinnin perään ja

pitää tätä ennen kaikkea folkloristien tehtävänä.

Aili Nenola pohtii esitelmässään naistutkimuksen kehittymistä suomalaisen folkloristiikan puitteissa. Nenola osoittaa, miten tärkeää on kysyä esimerkiksi, miksi historia ja tutkimushistoria ovat niin miehiä tai miksi tutkimusta tehdään niin paljon miesnäkökulmasta. Nenola tähdentää, että jos naisia ylipäätään tehtiin näkyviksi näissä tutkimuksissa, heille annettiin ainoastaan statistin roolia muistuttava osa. Nenolan mukaan naiset oli ennen emansipaatiota suljettu virallisen toiminnan ja julkisen keskustelun ulkopuolelle. Myöhemmin esitelmässään Nenola tekee lyhyen katsauksen naisten emansipaation historiaan Suomessa alkaen vuodesta 1864, jolloin naisten holhoamista alettiin purkaa, ja päätyn 1970-luvun aborttilain säätämiseen.

Seppo Knuutilan esitelmässä ”Folkloristiikan tiedollisista hierarkioista käsitteelliseen relativismiin” pohditaan, miten tutkijat ovat eri aikoina suhtautuneet tutkimusaineistoihinsa. Kun aiemmin yritettiin asettaa materiaalin ulkopuolelle ja jopa osoittaa tutkimuskohteen ajattelutavan ”vääräys”, erityisesti 1980-luvulla alettiin kiinnittää enemmän huomiota siihen, miten aineisto on syntynyt ja miten kestäviä tutkimustulokset ovat. Muutoksen taustalla voi nähdä siirtymisen aiemmasta tekstikeskeisestä kohti antropologista näkökulmaa, jossa tutkijaa pidetään aktiivisena tutkimusaineiston tuottajana ja siten myös yhtenä tutkimuksen kohteena.

Knuutila tuo esitelmässä muiden ohella esiin Pasi Engesin tuoreen väitöskirjan, jonka puolustustilaisuudessa esitetyn lektion voi myös lukea tästä Eloresta. Engesin lektio on sijoitettu eminentia-luentojen läheisyyteen, koska yhtäältä Knuutila on Engesin väitöksen luennossaan maininnut ja toisaalta, koska lektiossa esitetään tutkimushistoriallinen katsaus Turun koulukuntaan. Enges asettaa erittäin ansiokkaasti saamelaista kansanuskkoa koskevan tutkimuksensa laajempaan tutkimushistorialliseen kehykseen ja tuo esiin viimeisen vuosisadan aikana vallinneita paradigmoja. Engesin mukaan hänen oma väitöskirjansa on viimeinen tutkimus, jolla on suora yhteys Turun koulukuntaan ja Lauri Hongon perintöön. Samanaikaisesti Enges on väitöskirjassaan kehittänyt niitä lähtökohtia, joiden pohjalta hänen tutkimusaineistonsa on kerätty 1960-luvulta alkaen. Nykyään asetetaan toisenlaisia kysymyksiä, joista merkittävä osa liittyy materiaalin syntymisen pohdintaan.

Knuutila korostaa esitelmässään, miten tärkeää tutkittavaa ilmiötä on ymmärtää sen omista lähtökohdista käsin, ja ettei tutkimuskohteiden viitekehyksiä pidä tuomita sen vuoksi, etteivät ne vastaa tutkijan omia. Tämä lähtökohta on luettavissa käsillä olevan Elore kolmesta tutkimusartikkelista. Artikkelissaan ”Erialaista etnografiaa? Kehitysvammaiset nuoret etnografisen kenttätöön osallistujina” Pia Olsson käsittelee tutkittavien ymmärtämisen sekä heidän argumentointinsa ja maailmankuvansa hyväksymisen ongelmia silloin, kun on samalla pidettävä mielessä oma tieteellinen ajattelutapa. Sven-Erik Klinkmannin artikkeli, ”Stereotyppejä vahvistava tutkimus”, ruotii kriittisesti sosiologi Riie Heikkilän suomenruotsalaisten makua koskevaa väitöskirjaa. Klinkmann osoittaa Heikkilän tutkimuksessa esiintyvän muun muassa itsereflektioon ja tutkijan positiointiin liittyviä puutteita, jotka ovat johtaneet huomattaviin ja silmiinpistäviin tutkimuseettisiin ongelmiin. Camilla Kronqvist pohtii niin ikään tutkimuseettikkaa haastatteluihin perustuvassa, tunteita koskettelevaa puhetta käsittelevässä artikkelissaan. Kronqvist on filosofi ja hänen artikkelinsa, ”Tunne ja itsetuntemus”, lähtökohdat perustuvat filosofian piirissä

käytyihin keskusteluihin tunteista. Merja Leppälahti osoittaa kansanuskon ja kirjallisuudentutkimusta yhdistelevässä artikkelissaan, ”Eläviä vainajia, muodonmuutoksia ja muita outoja tapauksia”, miten kansanperinteestä tulee fantasiaa. Haluamme kiittää niitä lukuisia nimettömiä vertaisarvioitsijoita, jotka ovat tehneet merkittävää työtä lukiessaan, arvioidessaan, kommentoidessaan ja ehdottaessaan parannuksia Elore artikkelieihin.

Tässä numerossa on toteutettu aiempaa laajemmat artikkeliabstraktit suomesta ruotsiin ja toisin päin, minkä vuoksi emme esittele artikkeleita pidempään. Pidempien abstraktien toivotaan yhtäältä edistävän tutkimusyhteistyötä Suomessa ja toisaalta tekevän suomenkielistä tutkimusta tunnetummaksi Skandinaviassa. Uskomme, että tiivistelmästä saa tarpeeksi hyvän kokonaiskuvan artikkelin sisällöstä niin, että se voi innostaa lukemaan artikkelin, vaikka olisikin harjaantumaton ruotsin tai suomen lukija. Kenties pidempi käännetty abstrakti johtaa yhteydenottoihin ja lähempiin keskusteluihin aiemmin toisilleen tuntemattomien mutta läheisten tieteenalojen välillä.

Elore tässä numerossa on toteutettu myös toinen uudistus. Tästä eteenpäin lehdessä on kaksi artikkelikategoriaa: artikkelit ja katsaukset. Vaikeasti määriteltävä katsausartikkeli poistuu toisin sanottuna käytöstä. Käsillä olevassa lehdessä julkaistaan kolme teoreettista katsausta: Liisa Granbom-Herranen kirjoittaa suomalaisen sananlaskututkimuksen eri aikakausista. Anna Rajavuori pohtii suullista historiallisen tutkimuksen kohteena. Sofie Strandén-Backa luo lyhyen katsauksen identiteettitutkimukseen ja taustoittaa italialaisen filosofin, Adriana Cavareron käsitettä *identiteetin himo* (*identitetsbegär*). Neljännessä katsauksessa Timo Leisiö tarkastelee kahta metsäsuomalaista ruokalajia, *mutia* ja *pepua*. Haluamme kiittää erityisesti Pekka Hakamiestä ja Sven-Erik Klinkmannia, jotka lukivat ja kommentoivat Granbom-Herranen ja Strandén-Backan katsauksia ja tarjosivat asiantuntemuksensa käyttöön.

Artikkelien ja katsausten lisäksi tässä Elore numerossa on kaksi kiinnostavaa konferenssiraporttia ja paljon kirja-arvioita. Elore ottaa kernaasti vastaan lisää raportteja suomalaisista tai kansainvälisistä konferensseista ja seminaareista, joihin lukijat ovat osallistuneet. Julkaisemme mielellämme myös tekstejä, joissa keskustellaan kulttuuriantutkimuksen alaan liittyvistä, Elore lukijoiden sydämellä olevista teemoista. Tässä numerossa tietokirjailija, dosentti ja kustantaja Helena Saarikoski tuo tärkeässä puheenvuorossaan esiin omia kokemuksiaan suomenkielisen tiedekirjan kohtalosta, jota hän pohti toukokuussa SKTS:n kevätkoulun yhteydessä. Saarikoski tuo esiin erilaisia tieteellisen tekstin lajeja ja pohtii, miten kustantamot, lukijat ja arvioijat niihin suhtautuvat. Muodollisesti tiukat tieteelliset kriteerit täyttävien kirjojen lukija- tai ostajakunta ei ole kovin suuri, mutta niillä on merkitystä yliopiston tehokkuutta arvioitaessa. Sen sijaan ”oikean tieteen” muodolliset vaatimukset ohittava teksti ei välttämättä saa hyviä arvioita tai kelpaa laisinkaan, kun esimerkiksi hakee akateemista tehtävää. Näin voi olla siitakin huolimatta, että tekstin sisältö perustuisi tieteellisesti laadukkaaseen tutkimukseen. Saarikoski tuo esityksessään monta ajatusta herättävää kokemusta esiin, ja meidän kaikkien suurempaakin yleisöä kiinnostavista aiheista tutkimusta tekevien tulisi miettiä Saarikosken esiintuomia seikkoja.

Olemme tästä numerosta alkaen pyytäneet artikkelien ja katsausten kirjoittajilta abstrakteja, mikä houkutteli monia mielenkiintoisia kirjoittajia. Valitsimme näiden ehdotusten joukosta sellaisia tekstejä, joiden arvioimme kiinnostavan eniten kulttuu-

rientutkimuksesta kiinnostuneita lukijoita. Tulos näkyy tässä Elore numerossa. Ensi syksyn aiheeltaan avoimeen numeroon tekstiään tarjoavien tulisi jättää abstraktinsa 2.5.2013 mennessä. Kevään 2014 teemanumeron abstraktien määräaika on 2.9.2013. Elore seuraavaa, kevään 2013 teemanumeroa, ”Eläimet”, työstetään jo. Sen toimittajina vierailevat Taija Kaarlenkaski ja Sari Ung-Lanki, jotka ovat molemmat tutkineet eläimiä kulttuurientutkimuksen näkökulmista. Abstraktien perusteella meillä on lupa odottaa koiria, hevosia, aaseja, papukaijoja ja leppäkerttuja käsitteleviä artikkeleita.

Lopuksi haluamme kiittää kaikkia, jotka ovat osallistuneet tämän poikkeuksellisen laajan numeron työstämiseen. Jo nimettyjen lisäksi haluamme kiittää myös kaikkia kirjoittajia, jotka ovat ahkerasti työskennelleet tekstiensä kanssa ja parantaneet niitä sekä toimittajien että vertaisarvioitsijoiden kommenttien perusteella. Kiitos myös Elore toimittajille siitä työstä, jonka olette tehneet tämän numeron tekstien lopullisen muotoilun parissa. Uusi taittajamme Johanna Björkholm on tehnyt erinomaista työtä ja joutanut äärimmäisen tiukan aikataulunsa puitteissa. Toivotamme lukijoille hyviä ja pitkiä lukuhetkiä!